

בוררות צריכה להיות ברורה

תיקון לחוק הבוררות מאפשר לראשונה לערער לבית המשפט על פסק בוררות. האם הדבר יגביר את העומס על בתי המשפט ויפחית את הפנייה לבוררות? יש לקוות שלא, אבל צריך לחכות ולראות / אמנון סטרשנוב

תיקון 2 לחוק הבוררות, אשר אושר בכנסת בנובמבר 2008, כולל שינויים חשובים המאפשרים לצדדים להגיש ערעור על פסק בורר – בין בפני בורר אחר ובין לבית המשפט. השאלה היא האם תיקון חשוב זה יחזק את מוסד הבוררות ויגביר את פניות המתדיינים – שעד כה חששו מפני סופיות פסיקתו של הבורר היחיד – להליכי בוררות, טעונה עיון וליבון. הלכה למעשה, האפשרות להגיש ערעור על פסק בוררות בפני בורר או הרכב של בוררים, אינה מהווה חידוש והיא היתה קיימת גם בעבר, בין היתר במסגרת כללי המוסד הישראלי לבוררות עסקית.

בעניין זה ציין כבר שופט ביהמ"ש העליון, אליקים רובינשטיין (רע"א 2237/03): יש "לעודד את בעלי הדין ליצור מדרג ערעורי אפשרי מוסכם בתוך מערך הבוררות, קרי קביעה מראש בהסכם הבוררות של 'ערכאת ערעור' של בוררים... למשל, החלטת המוסד לבוררות עסקית מיסודו של איגוד לשכות המסחר מאוקטובר 2004". ואכן, מאז הותקנו כללי המוסד הישראלי לבוררות עסקית לפני למעלה מארבע שנים, חתמו הצדדים על הסכמה בדבר אפשרות להגיש ערעור על פסק הבורר בכ־35 תיקים, מתוכם הוגשו ונשמעו ערעורים בחמישה מקרים בלבד.

שמעויות התיקון לחוק

בעקבות תיקון 2, עומדות עתה בפני הצדדים המת-

דיינים שלוש אפשרויות להגיב על הפסק שניתן ע"י הבורר – אפשרויות שהן חלופיות בעיקרן: האפשרות הראשונה – להותיר את המצב הקיים על כנו, מבלי להיזקק להליכי הערעור, בין בפני ער"כאת ערעור של בורר/ים ובין בדרך של הגשת בקשת רשות ערעור לבית המשפט. במצב דברים זה הופך פסק הבוררות לסופי, למעט האפשרות לפנות לבית המשפט ולבטל את הפסק או לתקנו, מחמת אחת מעשר עילות הביטול המפורטות בסעיף 24 לחוק הבוררות.

האפשרות השנייה – הצדדים להסכם בוררות רשאים לקבוע, כי פסק הבוררות יהיה ניתן לערעור בפני בורר (להלן: ערעור פנים-בוררות). אזי יחולו התנאים המפורטים בסעיף 21א לחוק, שעיקרם מתן פסק בוררות מנומק ע"י הבורר, ניהול פרוטור קול, קביעת מועדים להגשת הערעור ולהגשת כתב

תגובה לערעור ועוד. שתי מגבלות יחולו על הבוחר בדרך זו של הגשת ערעור פנים-בוררות, כמפורט בסעיף 21א(ג) לחוק. האחת: הוא לא יהיה רשאי להגיש בקשת ערעור לבית המשפט על פסק הבוררות. השנייה: בקשה לביטול פסק הבוררות, אם תוגש, תהיה מוגבלת לשתי עילות בלבד – תוכנו של הפסק מנוגד לתקנת הציבור, או שקיימת עילה שעל פיה היה בית משפט מבטל פסק דין סופי.

האפשרות השלישית – היא החדשנית ביותר, שנקבעה בתיקון לחוק, מאפשרת לצדדים להסכים כי "ניתן לערער על פסק הבוררות" לבית המשפט, לאחר שהתנו ביניהם שעל הבורר "לפסוק בהתאם לדין". אולם זאת, רק "ברשות בית המשפט, אם נפלה בו טעות יסודית ביישום הדין אשר יש בה כדי לגרום לעיוות דין", כלשון סעיף 29ב לחוק. בהמ-

שך קובע החוק, כי אם הוגש ערעור בית המשפט, לא ניתן יהיה לפנות בבקשה לביטול פסק הבוררות, אולם "הצדדים יהיו רשאים להעלות בערעור טענות בעניין ביטול פסק הבוררות על פי אחת העילות שב-סעיף 24 לחוק".

עיון ודין

נדון עתה בחסרונותיה וביתרונותיה של כל אחת מהחלופות שפורטו לעיל. החלופה הפשוטה והרגילה מכולן היא הראשונה, המותירה את המצב הנוכחי על כנו, שעה שהצדדים מבקשים לסיים את הסכסוך ביניהם במהירות וביעילות בפני בורר אחד, שעליו הם סומכים ללא עוררין וללא ערעור. לבוחרים בדרך זו, נותר הסעד של פנייה לבית המשפט אם נתקיימה אחת מעילות הביטול שבסעיף 24 לחוק, אשר כידוע

ניתן בצמצום וביד קפוצה. החלופה השנייה אינה מהווה חידוש של ממש, שכן ניתן היה לנהוג על פיה – ובפועל אף נהגו כך – גם לפני התיקון לחוק. כללי המוסד הישראלי לבוררות עסקית קבעו כללים מפורטים להגשת ערעור על פסק בורר, ערעור שהיה מבוסס על הסכמה מראש בין הצדדים. עם זאת, אין ספק, כי קביעת ההליך של ערעור פנים-בוררותי בחקיקה, תקנה לה-ליך זה מעמד חזק ומבוסס יותר ותגרום למתדיינים לעשות בו שימוש רב יותר מבעבר. יתרונה הגדול של דרך זו בכך שהיא אינה מוגבלת בעילות ערעור כלשהן, שעה שלבורר הדין בערעור שיקול דעת נרחב בבחינת פסק הבוררות גופו וכן הליכי הבוררות שהתקיימו בפני הבורר הראשון. הלכה למעשה, סמכויותיו מקבילות לאלה של ער"כאת ערעור בבית משפט רגיל.

בוררות

כלום עם עצם הגשת הבקשה לערער על הפסק, ורק משניתנה הרשות – ניתן להעלות את טענות הביטול בערעור עצמו. תוצאה מוזרה, ללא ספק.

לא ברור, איפוא, מתי על בעל דין לטעון את עילת לות הביטול שהוא מבקש: במסגרת הבקשה לרשות לערער, או רק לאחר שבקשתו התקבלה, ואזי הוא יבקש לתקן את כתבי טענותיו ולהוסיף את עילות הביטול? והלא לעיתים קרובות דן בית המשפט בבר"ע כבערעור עצמו, ואם לא יעלה המבקש את טענותיו לעניין ביטול הפסק כבר בבקשה לרשות לערער, הוא יכול למצוא עצמו ניזוק.

לא זאת אף זאת: היה ותידחה בקשתו לרשות ערעור, והוא לא יוכל ממילא להעלות את עילות הביטול בערעור עצמו – כלום ייצא הוא קירח מכאן ומכאן, ולא יימצא לו כל סעד כנגד פסק הבוררות? סבורני, כי לא זו היתה כוונת המחוקק. הפתרון הראוי בעיני – במצב הנוכחי ואם החוק לא יתורקן – הוא, כי מי שמבקש לתקוף פסק בוררות הן בשל טעות יסודית שנפלה בו והן בשל אחת מעילות הביטול בסעיף 24 לחוק, יידרש להגיש במקביל גם בקשת רשות ערעור וגם בקשה לביטול פסק הבוררות. היה ותתקבל בקשתו לערער – יוכל לטעון את עילות הביטול במסגרת הערעור גופו. היה ותידחה בקשתו – יוכל לשוב לבקשה שהגיש לביטול הפסק לפי סעיף 24 לחוק לבקש לדון בה.

סיכום ומסקנות

בצד החשש שהתיקון לחוק יגביר את העומס על בתי המשפט כתוצאה מריבוי ערעורים על פסקי בוררות, קיימת גם האפשרות שיהיו יותר פניות של הצדדים להליכי בוררות, שכן הם לא יהיו נתונים עוד לפסיקתו הבלבדית של הבורר היחיד, אלא יתאפשר להם לערער לבית המשפט.

עם זאת נראה, כי בתי המשפט יטו לתת להוראת החוק החדשה פרשנות מצמצמת, וכי לא צפוי גל של ערעורים לבתי המשפט על פסיקת הבוררים. רא"שית: משום התנאים המוקדמים המכבידים להגשת הבקשה לרשות ערעור, כפי שפורט לעיל. שנית: משום נטייתם המובהקת של בתי המשפט עד כה שלא להתערב בפסקי בוררות, גם לא בדרך של בקשות לביטול הפסק על פי המצב המשפטי שקדם לתיקון החוק.

כאמור, יש לקוות, כי התיקון החדש יגביר את הפניות להליכי בוררות, ובכך אף יקטין את העומס על בתי המשפט. קשה להעריך באיזה מהמסלולים להגשת ערעור יבחרו המתדיינים: המסלול הפנים-בוררותי – הקצר והיעיל יותר, והמאפשר את בחינת פסק הבוררות כולו, ללא מגבלות; או זה של הפנייה בבקשת ערעור לבית המשפט, הנראה סבוך ומורכב יותר, ואשר יינתן במשורה ובנסיבות מצומצמות למדי. סבורני, כי האפשרות הראשונה עדיפה מיסודי. דה. ///

לביטול הפסק לגבי אחת מכל עשר העילות בסעיף 24 לחוק, וזאת גם אם בסופו של יום לא הוגש ערעור לפני בורר.

נראה, כי המחוקק נהג אחרת בהתייחסותו לערעור ברשות לבית המשפט, עת קבע בסעיף 29(ג), כי רק כאשר "הוגש ערעור לבית המשפט על פסק בוררות", תחול המגבלה המונעת מבעל דין לבקש ביטול פסק הבוררות לפי סעיף 24 לחוק. מילות הסעיף נראות מפורשות לדעתי: רק משהוגש הערעור, לאחר שניתנה הרשות לכך – להבדיל מעצם הגשת הבקשה לרשות ערעור – לא ניתן יהיה עוד לפנות בבקשה לביטול הפסק.

אולם גם הוראות סעיף 29(ב) מעוררות קושי מסוים, וזאת לגבי היחס בין העילה המתירה את מתן רשות הערעור לבין האפשרות לטעון טענות בעניין ביטול הפסק, וזאת במסגרת הערעור עצמו ולא כבקשה נפרדת, האסורה כאמור.

בסעיף 29(א) נקבע, כי העילה לבקשת רשות ערעור היא, אם נפלה בפסק הבוררות "טעות יסודית ביישום הדין" – הא ותו לא. רק משהוגש הערעור – קובע סעיף 29(א)ג לחוק – למרות שאין הצדדים רשאים עוד להגיש בקשה לביטול פסק הבוררות, הרי שהם יהיו רשאים "להעלות בערעור טענות בעניין ביטול פסק הבוררות על פי אחת העילות שבסעיף 24 לחוק".

לאמור: הטענות בעניין ביטול הפסק מחמת אחת העילות הקבועות בסעיף 24 לחוק, אין להן ולא

אין ספק, כי החידוש הגדול בתיקון מספר 2 לחוק הבוררות הוא קביעת האפשרות של הגשת ערעור ברשות על פסק בוררות לבית המשפט – אפשרות שלא עמדה לרשות המתדיינים בעבר. זו הפעם הראשונה שהמחוקק קובע, כי ניתן לתקוף פסק בוררות בדרך של ערעור לבית המשפט, בעוד שבעבר צומצמה סמכותו של ביתה משפט לבטל או לתקן פסק בוררות, אך ורק על פי אחת העילות שסעיף 24 לחוק.

לא פחות מארבעה תנאים מוקדמים ניתן למנות בסעיף 29(ב) לחוק, אשר על המבקש לעמוד בהם בבקשתו מבית המשפט להתיר לו לערער על הפסק, ואלה הם:

- < הסכמה מוקדמת של שני הצדדים לפיה ניתן לערער על פסק הבוררות.
- < הסכמה מוקדמת של הצדדים לפיה "על הבורר לפסוק בהתאם לדין".
- < בפסק הבוררות נפלה "טעות יסודית ביישום הדין".
- < בטעות יסודית זו "יש בה כדי לגרום לעיוות דין".

נראה, כי הקושי הממשי של בעלי הדין נעוץ במילוי שני התנאים האחרונים. ראשית, על המבקש את רשות הערעור להוכיח שנפלה "טעות יסודית" בפסק – להבדיל מטעות רגילה – דבר הנראה קשה כשלעצמו. שנית, גם לאחר שיוכיח קיומה של טעות יסודית שכזאת, עדיין מוטל עליו עול הוכחה כבד לא פחות, ולפיו הטעות היסודית שנתגלתה אכן גרמה ל"עיוות דין", שאם לא כן לא ייעתר ביהמ"ש לבקשתו.

שאלות פרשניות בנוסח התיקון לחוק

כבר מקריאה ראשונה של התיקון לחוק, מתעוררות מספר שאלות ניסוח ופרשנות שיש לתת עליהן את הדעת. מנוסח דבר החקיקה כולו נראה, כי כוונת המחוקק היתה לאפשר לצדדים לבחור באחת משלוש הדרכים – אי-הגשת ערעור, הגשת ערעור פנים-בוררותי או בקשת ערעור לבית המשפט – באופן חלופי, כאשר בחירה בדרך אחת מייטרת למעשה את רעותה. אולם דומה, כי לא חלה סימטריה במ"גמה זו של המחוקק, והיא תהיה נתונה לפרשנויות ולחילוקי דעות לא מעטים.

בהתייחסותו לערעור הפנים-בוררותי, קבע המ"חוקק בסעיף 21(ג) לחוק כי, אם קבעו הצדדים שפסק הבוררות יהיה ניתן לערער, כי אז לא ניתן להגיש בבקשת רשות ערעור לביהמ"ש, וכן כי יצטמצמו עילות הביטול לפי סעיף 24 לשתיים בלבד.

לאמור: די בקביעת הצדדים בפתיחת הדיון לפיה הם בוחרים בדרך של ערעור פנים-בוררותי, כדי לשלול מהם את האפשרות להגיש מאוחר יותר (גם בהסכמה) בבקשת רשות ערעור לביהמ"ש או בקשה